

Tutkimuksen laatu rakentuu hyvään peruskoulutukseen

Keijo Paunio

Professori Fred Karlssonin hämmästyttävät paljastukset valtioneuvos ja professori E. N. Setälän tiedevelpeistä, ja vastikään tutkimuksen piirissä tapahtuneet epärehelliset teot niin meillä kuin muuallakin tuovat korostuneesti ja kenties yksipuolisesti esiin tätä puolta tutkimuksen etiikasta. Keskustelemme mielellämme vilpin tavallisuudesta ja sanktiokäytännöstä. Tutkimusetiikka on käsitteenä paljon moniulotteisempi. Se sisältyy tutkimuksen jokaiseen osaan, aina aiheen valinnasta raportin viimeisen pisteen lyömiseen saakka.

Eikä se tähänkään rajoitu. Oivalluksen tuotteistaminen ja kaupallistaminen, tieteellisten saavutusten julkistaminen sekä tutkijoiden välinen kilpailu ovat omiaan synnyttämään pulmatilanteita. Tieteen etiikka on osa tutkimuksen laatujärjestelmää.

Tutkimuksen perustekijä on tutkija itse, tiedenainen tai -mies. Miiksi nuori valitsee urakseen tutkijan työn? Valintaan vaikuttavat luontaiset kyvyt, tarve maailmakuvaan laajentamiseen, totuuden etsiminen, uuden löytämisen ilo, halu auttaa ihmistä aineellisen hyvän tavoittelu ja kunnianhimo. Kullakin meistä on tiedostettu tai tiedostamaton priorisointijärjestyksemme, joka vuosien myötä uran edetessä on muutoskille altis.

Eikä tieteen tekijöillä ole vain yhtä tapaa rakentaa omaa tutkijan arvomaailmaansa. Ympäristön vaikutus arvojärjestykseen ja tutkijan käyttäytymiseen on sitä voimakkaampaa, mitä vähemmän kunkin tutkimuksen normit ovat muodikkaita ja kyseisenä aikana keskustelun kohteina. Yhteiskunnassa vallitsee useita eri suuntiin vetäviä pyrkimyksiä, toisaalta ovat puhtaasti taloudelliset tavoitteet ja toisaalta ihmisten arvot, asenteet ja arkipäivän toiveet.

Uskoakseni suhtautuminen tieteen normeihin ja tutkimuksen etiikkaan muokkautuu pitkälti sen tiedeyhteisön ilmapiiriin mukaan, missä nuori tutkija saa koulutuksensa. Nuoren tutkijan varhaiset kokemukset tieteen etiikasta kehkeytyvät jo peruskoulutusvaiheessa. Kymät taloudelliset realiteetit ohjaavat yliopistojen arkipäivää. On pelättävissä, että etiikan kysymykset jäävät vähälle huomiolle niin peruskoulutusvaiheessa kuin tutkijakoulutuksessakin hektisessä, tutkimusrahan metsästyksen ja kilpailun ilmapiirissä.

Yliopistolakimme määrittelee yliopistojen tehtäväksi edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa nuorisoa palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa. Vuosittain yli 11 000 maisteria, lääkäriä ja insinööriä astuu ulos opinahjoistaan perustutkintonsa suorittaneena. Osa jatkaa tutkijanuralla, mutta suurin osa nuorista hakeutuu yhteiskunnan eri tehtäviin, joissa he soveltavat ja tulkitsevat saamaansa tiedollista sivistystä. Ei ole yhdentekevää millä tiedollisella pohjalla tämä tapahtuu.

Opiskelija tutustuu omakohtaisesti tutkimustyön käytäntöön viimeistään syventävien opintojen ja pro-gradu tutkielman yhteydessä. Vuodesta vuoteen usean tuhannen opiskelijan syventävät opinnot ja tutkielmat tarvitsevat kipeästi hyvän ohjaajan vetoapua ja opetusta. Olisi kohtuutonta säilyttää vastuu tutkimuksen eettisten periaatteiden huomioinnista opiskelijan kannettavaksi. Päävastuu on ohjaajalla, jolta toisaalta suomalaisessa yliopistossa edellytetään jatkuvasti mahdolltomilta tuntuvia määrällisiä ja samalla laadukkaita suoritteita.

Yliopistojen perusvoimavarat ovat edelleenkin suurin piirtein laman pahimman säästöbudjetin aikaisella tasolla. Samanaikaisesti yliopistoilta edellytetään yhä mittavampia panoksia peruskoulutuksessa. Opiskelijaa kohden Suomessa panostus on 43 000 markkaa, kun menot OECD-maissa ovat lähes 70 000 markkaa. Tilanne on todella nolo koulutuksestaan niin ylpeälle Suomelle.

Opetusministeriön työryhmä esittää yliopistojen toimintamenoihin vuotuista 110 miljoonan markan tasokorotusta seuraaville kuudelle vuodelle. Ehdotus on

merkittävä, ei niinkään voimavarojen
lisäyksen suuruuden suhteen vaan siinä, että laajemminkin
todetaan yliopistojen ahdinko. Ratkaisu määrärahojen
lisäyksestä on nyt politiikan tekijöiden käsissä.

*Kirjoittaja on Turun yliopiston kansleri ja tutkimuseettisen
neuvottelukunnan puheenjohtaja.*

